

REALISMUS VE SVĚTOVÉ LITERATUŘE

- od poloviny 19. století, realistická lit. zachycuje skutečně postavy, prostředí, děj, běžný život, příběhy jsou uvěřitelné → zkoumají reálné příběhy → inspirace
- autoři nejdříve studují prostředí, zachycují jazykové prvky v řeči postav – přirozené pro dané prostředí, vypravěč bývá neutrální
- **typizace** postav = jsou typickými představiteli určitého prostředí nebo společenské vrstvy
- **individualizace** postav = aby nebyli všichni stejní
- realisté se nevyhýbají nepříjemným prostředím
- **kritický realismus** = odnož realismu, poukazuje na a kritizuje problémy ve společnosti
- **naturalismus** = vyhrcočený realismus, podstata člověka je dána a je neměnná díky dědičnosti a vlivu prostředí, ve kterém jsme vychováni → nemůžeme se změnit; pomíjejí lidskou vůli → vedlejší produkt: až moc detailní, často nechutné

Británie

Charles Dickens (1812-1870)

- ve 12 letech jeho otec zadlužil rodinu, jeho rodiče ve vězení pro dlužníky, Charles je sám
- práci si najde v továrně, poukazuje na to, že britská společnost se nestará o nezaopatřené děti
- zajímá ho zlo ve spol. systému Viktoriánské Anglie, člověk se může stát obětí těchto sil
- hrdinové bývají často osamělí kvůli konfliktu ve společnosti
- občas romantické prvky (velkou roli hraje náhoda), tendence k smírnějším koncům
- tíživou společenskou situaci vyvažuje humorem
- **Kronika Pickwickova klubu** (*humoristický román*): skupina londýnských gentlemanů uspořádá výpravu na venkov, při tom zažívají vtipné příhody
- **Oliver Twist** (*román*): sirotek, netuší, kdo jsou jeho rodiče, vyrůstá v sirotčinci, byl předán muži, který se k němu chová hezky, hry s cílem naučit ho krást → kapsář na tržnici
- **David Copperfield** (*román*): chlapec zmeře otec, matka se znovu provdá, otčím Davida nemá rád a nechová se k němu hezky → Č 92
- **Nadějné vyhlídky** (*román*)

Francie

Honoré de Balzac (1773-1850)

- velmi raný realismus, mnoho románů (140), dal je do souboru **Lidská komedie**
- jeho cílem bylo zachytit všechny společenské vrstvy 19. století
- některé postavy vystupují ve více jeho dílech (různý věk, etapa života, důležitost)
- některé romány z lidské komedie: **Ztracené iluze**, **Lesk a bída kurtizán**, **Evženie Grandetová**, **Otec Goriot**: hl. postava: mladík Rastignac, chce se dostat do vyšší vrstvy společnosti, je ubytován v penzionu společně s 2 dívkami a jejich otcem Goriotem. S Delfinou se z nich stanou milenci. Goriot své dcery rozmazluje a nakonec nemá peníze. Rastignac zjišťuje poměry v té společnosti.

Gustave Flaubert

- **Paní Bovaryová** (*román*) podtitul: mravy francouzského venkova; paní Bovaryová měla velké ideály (že bude bohatá, na vrcholu společnosti), vdá se za doktora, žije na venkově → je smutná, manžel je zase smutný z ní, stěhují se, otěhotní, pořád není šťastná. Poté si najde milence, je konečně šťastná, chce s ním žít, on ji odmítá → najde si dalšího milence, je zase šťastná, pak zase uteče → paní Bovaryová chce spáchat sebevraždu → spolyká prášky → několik dní bolestivě umírá, manžel se dozví o milencích
- s Flaubertem byl veden soudní spor, který vyhrál → zvýšená popularita

Émile Zola (1821-1880)

- zakladatel naturalismu, přistupuje k tomu z biologického hlediska
- **Experimentální román** – vědecká studie o naturalismu
- cyklus románů: “kronika” **Rougon-Macquartové** (podobné jako Lidská komedie, některé postavy ve více dílech)
- 1. **Zabiják** (*román*): alkohol jako zabiják, o ochlastovi → Č 174
- 2. **Nana** (*román*): zkažené dítě, živí se jako luxusní prostitutka, na konci umře na neštovice

Guy de Maupassant

- šlechtického původu, odpor k náboženství, přes 300 povídek
- syfilis → halucinace, pokus o sebevraždu, zemřel v ústavu
- **Kulička** (*povídka*): o prostitutce, která dodržuje mravní zásady
- **Miláček** (*román*): z vyšší společnosti (žurnalistické prostředí), o muži, který se propracovává do vyšších vrstev
- **Muška, Dítě** (*povídky*): kritizuje přetvářku, privilegovanost vyšších vrstev → Č 178 Lest

Rusko

Fjodor Michajlovič Dostojevskij (1821-1981)

- jeden ze zakladatelů psychologické prózy
- složité životní osudy, měl být popraven, na popravišti byl však trest zmírněn → na Sibiři
- **Zločin a trest** (*román*): Raskolnikov chce zavraždit lichvářku, protože nemá peníze (studuje, odmítá pracovat), myslí si, že to provede jako dokonalý zločin, protože je “vyvolený”, morálně ho to netrápí, protože je to zlý člověk; vražda se mu napůl povede – musí zabít i její sestru, z tohoto má velké výčitky svědomí – sestra nebyla zlá, taky se mu nepovedlo spáchat dokonalý zločin – není “vyvolený”; nakonec peníze ani nevyužije
- **Idiot** (*román*): kníže Myškin chce být hodný, ale společnost ho vnímá jako idiota, on se nakonec zblázní
- **Bratři Karamazovi** (*román*): tři bratři, kteří hřešili: jejich otec byl zavražděn, vina byla nesprávně namířena na jednoho z bratrů, později se však ukazuje, že to udělal jejich nevlastní bratr, který k činu byl inspirován ateismem jednoho z bratrů

Lev Nikolajevič Tolstoj (1828-1910)

- ze šlechtické rodiny, rodiče zemřeli brzy, odchází do války a po návratu vzdělává venkovany, založil školu v Rousseauovském stylu, hlásá reformní myšlenky, proticarské, usiloval o zlepšení podmínek na venkově, které mohou nastat jedině vzděláním, psal učebnice
- **Vojna a mír** (*román-řeka*¹): období napoleonských válek (1805-1812), obrovské množství postav, nejdůležitější jsou šlechtické rodiny: Andreje Bolkonského, Pierra Bezuchova, dále paní Nataša Rostovová, jejichž osudy se různě proplétají, v průběhu se dozvídáme o válce, jsou zde historická fakta, taky jak v té době žily hlavní postavy
- **Anna Karenina** (*román*): příběh ženy ze šlechtického prostředí, která se vdala za výrazně staršího muže (společenská potřeba), váží si ho, ale věkový rozdíl je veliký; seznámí se s důstojníkem Vronským → zamiluje se do něj, je svému manželovi nevěrná a její láska je tak silná, že opustí svého manžela, musí se tedy přestat stýkat se synem, což u ní způsobuje totální depresi → situaci nedokáže unést, Vronský neunesení její depresi

¹ román-řeka = románová epopej = románová sága = jeden velký hlavní dějový proud, se svými hlavními postavami a velké množství vedlejších dějů a postav, které na hlavní děj mají vazbu, obsáhlé dílo, obvykle několikadílné a většinou též zachycuje delší časový úsek

Anton Pavlovič Čechov (1860-1904)

- humoristické příběhy, *žertovné miniatury* (krátkoučké, kolem 600), ale pod pseudonymy; **Kniha stížností** (kniha stížností na nádraží)
- příběhy o ruských úřednících, vtipně satirické; **Úředníková smrt**: bezvýznamný úředník Červjakov navštíví divadlo, před ním sedí vysoce postavená osoba, Červjakov kýchl a poprskal mu pleš, Červjakov dostal hrůzu z toho, že bude mít problémy, takže hned o přestávce se jde omluvit, plešounovi je to už jedno, ale Červjakov si myslí, že se strašně zlobí, další den čeká několik hodin, aby se omluvil, plešouna už to štve, vždyť se nic nestalo, proč mě obtěžuje ten člověk, Červjakov si myslí, že je to ještě horší a dostane z toho infarkt a umře
- příběhy ze soudních síní – *soudničky*
- *psychologické povídky*, často s motivem lásky; **Dáma s psičkem**: dáma je v lázních, potká se s cizím mužem, užijí si spolu a ani jeden to nemyslí vážně, ale ani jeden na to nemohl zapomenout, muž začne dámu hledat, zjistí, že je vdaná ale nevadí, dají se dohromady
- *dramata* – tragikomedie, tzv. *lyrizovaná psychologická dramata*, hodně lyriky, protože v životě se taky nic neděje, snaží se život zachytit tak, jak plyne; *Čechovova puška*, *míjivé dialogy* – monologizace, postavy se přestanou poslouchat a mluví si pro sebe, konflikty kvůli psychice postav; **Višňový sad**: kněžna Raněvská, která se vrací na rodné sídlo, protože je zadlužená, podnikatel jí doporučuje prodat višňový sad – ideový konflikt starého způsobu života šlechty a nových lidí s novými přístupy (nejen) k získávání peněz
→ Č 197 Myslivec

Polsko

Henryk Sienkiewicz

- polská národní literatura, jeho národní hrdost se v literatuře projevuje
- ze šlechtické rodiny, ale ne bohaté, studuje medicínu, pak filozofii, historická próza
- pár let v USA, kritický vůči fungování společnosti, za první světové války pomáhal ve výboru pro pomoc zraněným
- hlavně pro dospělé, ale i jeden *dobrodružný román* pro děti: **Pouští a pralesem**: o dětech Staš a Nela, děti inženýrů Suezského průplavu, jsou uneseny (aby vydali výměnou nějakého vězně), díky Stašovi utíkají, podaří se jim vrátit
- **Křižáci** (*historická próza*): boje Poláků proti německým křižákům v 15. st., národní hrdost
- *románová trilogie* **Ohněm a mečem**, **Potopa**, **Pan Wolodyjowski**: hist. 17. st., boje mezi Poláky a ukrajinskými Kozáky
- **Quo vadis?** (*román*): Řím za Nerona, nástup křesťanů

Norsko

Henrik Ibsen

- zachovává Aristotelovu jedno místa, času a děje
- konflikty mezi postavami odhaluje retrospektivně, minulost se ukazuje v rozhovorech postav
- výrazná psychologie postav, realita bývá jiná, než jak to vypadá na první pohled
- neváhá zničit pozitivní věci
- **Divoká kachna** (*div. hra*): protknuta symboly, rodina na půdě chová kachnu, kterou zachránili, ale žije v nepřírozeném prostředí, symbol nesvobody člověka, nad tragickým vyústěním zůstávají určité ideály → Č 206
- **Nora** (= Domov loutek = Domeček pro panenky): žena je v nešťastném manželství, manžel má chronickou nemoc, má jet do lázní, žena peníze získá podfukem, věří, že je vrátí, jenže

podvod se provalí, manžel ji označí za nesvéprávnou, nemůže se stýkat s dětmi, uvědomí si, že je vlastně loutka, panenka v jeho životě, odchází od manžela i děti